

Hrushevs'kyi's studies engaged in research of life and activity of Mykhailo Hrushevs'kyi and his contemporaneity.

Keywords: *Mykhailo Hrushevs'kyi, Hrushevs'kyi studies memorial, museum, funds, display.*

1. Винар Л. Грушевськознавство: Генеза й історичний розвиток. Серія: Грушевськіяна, том 5. – Київ : Українське Історичне Товариство; Міжнародне товариство ім. М.Грушевського; Видавництво імені Олени Теліги. – 1998.
2. Грушевський М. Гуцульська вистава // ЛНВ. – Т. XXVII, Кн. VII. – 1904.
3. Грушевський М. Друга вистава образів І.Труша // ЛНВ. – Т.XV, Кн. 8. – 1901.
4. Грушевський М. Друга руська артистична вистава у Львові // ЛНВ. – Т.XII. – 1900.
5. Грушевський М. Ілюстрована історія України. – Київ-Львів - 1913.
6. Грушевський М. Історія України-Руси. – Т.1-8.
7. Клейноди пам'яті. Вибране з книг відгуків та Книги Почесних Гостей Державного меморіального музею Михайла Грушевського у Львові / Магунь М.К. – Львів, 2008.

В. В. Гоцуляк

м. Черкаси

М. С. ГРУШЕВСЬКИЙ – ВИДАТНИЙ ІСТОРИК В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИЧНІЙ НАУЦІ: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті проаналізовано сучасну наукову літературу, присвячену дослідження життя та наукової діяльності видатного історика України М. С. Грушевського. Охарактеризовано основні здобутки у вивченні проблеми та окреслено питання, які потребують подальшого наукового осягнення.

Ключові слова: *М. С. Грушевський, грушевськознавство, радянська, діаспора, сучасна історіографія, історіософія, методологія, національна ідея.*

Утвердження незалежності України, становлення громадянського суспільства, формування його ідеології відбувається в умовах загрозливий військових подій. Агресором виступає російська імперія на чолі з В. Путіним, який не може змиритися з фактом появи новітньої України. Знаменно, що на головній площі України – Майдані незалежності народилося нова українська нація. Її поява пов'язана з вулицею Грушевського, на якій загинули перші борці за новітню Україну. Така закономірність не є випадковою, оскільки активізація політичного життя суспільства відбулася завдяки знанням історії, культури, усвідомлення ролі своїх попередників та діянь певних історичних постатей. Зазначене ставить перед історичною наукою, ще більше відповідальних завдань: тісно пов'язати минуле з сучасним, відтворити шляхи еволюції історичних явищ, показати історіографічний процес в Україні як невід'ємну частину європейського й світового розвитку.

Важливим є те, що у наш час відбувається подолання одномірної методології, стереотипів минулого, що довгий час супроводжувало наукову творчість і не сприяло багатоканальності мислення вчених. До блискучої плеяди подвижників української культури і науки, провідних ідеологів і лідерів національно-культурного відродження, революційних змагань 1917-1921 рр. належить перший президент УНР – Михайло Сергійович Грушевський.

З ім'ям М. Грушевського пов'язані знаменні події в історії української науки, культури, національно-державного відродження України. Він є видатним українським істориком, провідним організатором академічно-наукового життя, відомим суспільно-політичним діячем українського відродження ХХ ст. Діяльність і творчість Михайла Сергійовича створили цілу епоху в інтелектуальному, науковому, національно-культурному і державному розвитку нової України і орієнтують нас у майбутнє. Він є досконалим знавцем історії окремих регіонів України і, зокрема, "Барського староства" [10]. Матеріали магістерської дисертації завжди жваво цікавили вченого. Він згадує про Барське староство у Передмові до третього, сьомого тому "Жерел" [11, с.309, 311], матеріалах до історії суспільно-політичних і економічних відносин Західної України, 1-й серії [11, с.140], не одноразово посилається на них у "Студіях з економічної історії України" [12, с. 56, 108], "Український рух на Схід" [12, с.140, 142], у рецензіях на розвідки А. Прохачького 1901 р. про службу шляхту на Русі та С. Кутшеби про організацію провінційного судочинства в Польщі кінця ХІV – до початку ХVІ ст. Вчений неодноразово вказує, що Барському староству він присвятив цілу книгу [13, с.230,232] і закидає С. Кутшебі, що він зовсім не знає про цю його публікацію. М. С. Грушевський уважно слідкує за виходом бібліографічних видань, де згадується його книги [13, с. 260]. Можна наводити й інші відомості. Цінною рисою вченого є гнучкість наукового підходу, до будь-яких історичних явищ, уміння сформулювати досліджуване питання таким чином, щоб отримати якомога більше корисної інформації.

Як творець всебічної багатотомної "Історії України-Руси", непересічний організатор науки М. С. Грушевський і в наш час потребує ґрунтовного наукового вивчення. Це вимагають сучасні політичні обставини та уроки, які повинно зробити суспільство, щоб не допускати помилок минулого в сучасній практиці побудови України на міцних державницьких підвалинах.

У часи Грушевського спостерігалася складність і суперечливість у розвитку української історіографії кінця ХІХ – початку ХХ ст. З появою радянської історіографії та її розвитком все більше посилюється тенденція неадекватності її оцінки і майже заперечення наукової цінності попередньої історіографічної традиції. У залишеній з початку 1930-х рр. і до 1989 року радянській історіографічній традиції щодо М. Грушевського в історичній науці його доби чітко прослідковується "стирільність праць", очищення їх від небажаних фактів, порівнянь, суджень, моралізаторство про "нерозуміння" дореволюційними істориками об'єктивних законів розвитку суспільства, "обмеженість їх світогляду" та ін. М. Грушевському прямо закидалося, щодо своїх методологічних поглядах він не марксист [1, с.183]. Зазначені підходи спостерігаються у численних працях радянських українських вчених. Найбільш послідовно її вплив у своїх працях і, зокрема Л.Коваленко [8, с.3]. Варто зазначити, що у висвітленні постаті М. Грушевського, стану української історичної науки кінця ХІХ – початку ХХ ст., він мав своїх попередників, які, починаючи з 1926 року, систематично піддавали критиці творчість історика. Зразками такого підходу є, розділ у "Русской историографии" М. Рубінштейна, присвячений М. Грушевському, брошура "Реакційна суть націоналістичних теорій безкласовості та єдиного потоку" М. Рубача [8, с. 3]. Найбільше узагальнення "злочини" і "гріхи" М. Грушевського знайшли в його статті, вміщеній у четвертому томі "Советской исторической энциклопедии истории Украины" (1970).

Одна із численних "критичних" оцінок "Історії України-Руси" М. Грушевського належить Л. Коваленку. Автор не лише відмовляє М. Грушевському у створенні наукової школи, звинувачує у волюнтаризмі і принижує наукову вартість його монументальної "Історії України-Руси", вважає її наслідком колективної праці вчених [9, с. 8]. Отже, у працях радянських науковців спостерігається явна недооцінка спадщини М. Грушевського. Вона розгорнулася з початку 1930-х рр., ствердилася у 60-70-х рр. і всім своїм змістом спрямовувалася проти "лідера українського буржуазного націоналізму" і зарубіжних "фальсифікаторів" історії України [7, с. 4].

З середини 1980-х рр. спостерігалася слабка поінформованість вчених в Україні про спадщину і здобутки провідних українських грушевськознавців, особливо діаспорних, які репрезентували високий рівень української історичної науки серед відомих історичних шкіл Європи, США і Канади.

З перебудовчими процесами і проголошенням незалежності України перед вченими постало завдання пошуку, вивчення і узагальнення масиву джерел, літератури про М. Грушевського, українську історичну науку на зламі ХІХ – ХХ ст. Вони усвідомлювали незадовільний стан процесу дослідження зазначеної проблематики. З одного боку перед ним постало завдання аналізу існуючої історіографічної ситуації, з іншого – вже існував масив праць, в яких досліджувалися окремі питання розвитку тогочасної Грушевському історичної науки, представниками різних наукових напрямів. Тому важливою була подальша більш глибока розробка й удосконалення з нових методологічних позицій науково-дослідної практики. Такий підхід обумовлювався станом української історичної науки.

В Україні, починаючи з публікації статті С. Білоконя "Михайло Грушевський" "Літературна Україна" від 2 липня 1988 року, праць Я. Дашкевича, В. Заруби, Р. Пирога [9, с.9] і в публікаціях сучасних науковців все чіткіше виявляється критичний аналіз досліджень радянських істориків, присвячених життю й творчості М. Грушевського. Зокрема, Я. Дашкевич доводив, що насправді боротьба з історичною школою М. Грушевського та його учнями в 1940 – 50-х рр. була спрямована проти справжньої об'єктивної історії України, української національної ідеї.

Друга основна історична тенденція позитивного висвітлення спадщини, життєвого шляху М. Грушевського, стану української історичної науки його доби розгорнулася у працях до і післяреволюційних істориків, однак була обірвана в Україні з початком 1930-х рр. і продовжена істориками в Галичині та в еміграції. Створивши за кордоном наукові інституції, зарубіжні українські вчені в полеміці з представниками радянської історіографії намагалися об'єктивно висвітлити блок питань, однак нерідко на випадки протилежної сторони в запалі полеміки вони вдавалися до апології та "забронзування" постаті М. Грушевського.

Найбільш об'єктивно всі складові життя, творчості, суспільно-політичної діяльності М. Грушевського в своїх працях висвітлює Л. Винар [2, 3 та ін.]. Він же є тим вчений, хто послідовно досліджує віхи діяльності історичної школи М. Грушевського, питання "М. Грушевський і державницький напрям української історіографії", "Грушевський як історик України", "М.Грушевський і його концепція трьох київських академій" та багато інших [2]. Комплексно вивчаючи біографію, епістолярію, наукову, педагогічну, громадську, політичну діяльність видатного історика, Л. Винар започаткував "грушевськіяну" і комплекс наукових дисциплін, об'єднаних у наукове грушевськознавство [3].

Варто відмітити, що, зазначена проблематика, а також інші сфери діяльності і творчості вченого цікавили сучасників М. Грушевського, його учнів, співробітників та прихильників. Численні праці вченого й публікації про нього, зокрема М. Кордуби, С. Томашівського, Д. Дорошенка, Б. Крупницького, Н. Полонської-Василенко, О. Оглоблина, М. Антоновича, Ю. Бойко-Блохіна, І. Борщака, І. Витановича, О. Домбровського, М. Ждана, Т. Мацьківа, І. Каменського, В. Ленцика, І. Фізера, О. Шульгіна, Б. Кліда, П. Одарченка, А. Жуковського, М. Стерча, І. Кедрина, Л. Биковського, В. Дорошенка, П. Феденка, В. Кедровського, Г. Костюка, С. Онацького, О. Сидоренка, Ю. Тищенко та інших дослідників містяться в українознавчих часописах, журналах, альманахах, збірниках наукових праць, брошурах та зафіксовані в бібліографічних виданнях [8, с.5].

Названі дослідники представляли різні генерації науковців, які, дотримуючись певних методологічних орієнтирів у наукових, науково-популярних і публіцистичних працях, переважно фактологічно і частково концептуально відтворили сторінки наукового життя та політичної діяльності М.Грушевського. Доцільно наголосити, що аналіз праць представників української діаспори 1939-1990-х рр. міститься у статті В. Тельвяка [18].

На сторінках "Українського Історика" друкувалися й регулярно з'являються архівні, автобіографічні матеріали, статті видатного вченого. Водночас зарубіжні дослідники проводили наукові конференції до ювілейних дат і продовжують це робити, тим самим зміцнюючи організаційну базу грушевськознавства. На діяльність редакції і дописувачів часопису також звертає увагу В. Тельвяк, аналізуючи внесок "Українського Історика" в дослідження історико-теоретичної спадщини М. Грушевського [16]. Само грушевськознавство у своєму розвитку пройшло два періоди: з 1965 – по 1990, з 1991 - і по наші дні.

Утім найновіший період наукового грушевськознавства, що припадає на 1991-2014 рр. збігся на початковій фазі з початком відродження національної історіографії в Україні. Протягом вказаного часу до вивчення історичної спадщини вченого та в цілому грушевськознавства окрім С. Білоконя, Я. Дашкевича приєдналася значна частина вітчизняних вчених. Серед них І. Гирич, Г. Бурлака, І. Бутич, Я. Ісаєвич, М. Жулинський, І. Дзюба, П. Сохань, В. Смолий, В. Ульяновський, С. Кіржаєв, В. Заруба, Л. Зашкільняк, Р. Пиріг, М. Крикун, М. Капраль, С. Водотика, В. Педич, О. Юркова, Я. Федорук, Я. Грицак, Ю. Шаповал, В. Пристайко, О. Копиленко, Я. Дзира, М. Брайчевський, О. Музичук, Г. Сварник, В. Сергійчук, О. Купчинський, Є. Пшеничний, О. Романів, Л. Рошодько, Я. Малик, І. Верба, С. Панькова, А. Шацький, В. Гоцуляк, В. Масненко, В. В. і В. П. Тельвяк, О. Владига та ін. [8, с. 6; 9, с.11]. Ґрунтовно дослідив життя і діяльність М. Грушевського у контексті ідеологічної боротьби в країні 1920-1930-х рр. Р. Пиріг [15].

Історики Києва, Львова, де найбільше зосереджено донедавна закритих архівних матеріалів, сумлінно опрацьовують фонди архівосховищ і шляхом публікацій у журналах "Архіви України", "Український історик", "Археографічний збірник", "Записки НТШ", "Український історичний журнал", "Старожитності", "Київська старовина", "Пам'ять століть" та ін. інформують про їх зміст наукову громадськість. Найбільш цілеспрямовану роботу під егідою Національної академії наук здійснюють працівники Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського.

Завдяки видавничій раді, у яку входять Б. Патон, Л. Винар, І. Драч, А. Жуковський, В. Литвин, О. Онищенко, С. Плохий, Ф. Сисин, Я. Яцків і головній редакційній колегії у складі І. Гирича, С. Білоконя, Г. Боряка, В. Брехуненка, Г. Бурлаки, В. Даниленка, М. Жулинського, М. Капралю, О. Кучерука, О. Мавріна, І. Мельника, Н. Миронець, Ю. Мицика, В. Наулка, С. Панькової, Р. Пиріга, В. Смолія, О. Тодійчука, В. Ульяновського, Я. Федорука, А. Фелонюка, В. Шульги, починаючи з 2002 р. том за томом виходить монументальне видання "Михайло Грушевський. Твори у 50-и томах" [11-13 та ін.]. Їх детальний аналіз ще попереду, як і вивчення історіографічних напрацювань В. В. і В. П. Тельвяк, присвячених історіографічним аспектам творчості М. С. Грушевського [16-20].

Вплив творчості М. Грушевського на розвиток історичної думки та державотворення в Україні кінця ХІХ – першої третини ХХ ст. у своїй монографії дослідив В. Масненко [14].

Грушевськознавці діаспори і материкової України, висловлюючи своє ставлення до спадщини М. Грушевського, звернули увагу на його бачення історичного процесу, історіософії та методології історичного пошуку, світоглядні позиції, теоретичні міркування та в цілому методологічну спрямованість наукової творчості.

Вони доводять те, що повнокровно репрезентуючи народницький світогляд, М. Грушевський науковою працею ясно засвідчив наступність своїх поглядів з М. Костомаровим і В. Антоновичем. На їх та його дослідженнях формували свій світогляд покоління дореволюційних і післяреволюційних істориків, учні і співробітники львівської та київської історичних шкіл М. Грушевського. В умовах бездержавності народницька історіографія була природною реакцією на концепції представників російської, польської та австрійської історичних наук.

Одночасно всією своєю науково-організаційною діяльністю, творчістю М. Грушевський демонстрував відкритість до європейської та світової історичної науки, готовність сприймати нові підходи в історичних дослідженнях.

Існуюча до недавнього проблема визначення історіософії, методології, ідейно-концептуальних засад творчості вченого інспірована іноді характером гострого протистояння та дискусійністю щодо внеску М. Грушевського у розвиток української історичної науки поступово долається. Хоча стало вже аксіомою твердження, що численні приклади ідеологічного двобою, особливо з боку представників радянської історіографії, як показник певного рівня історичної науки, ігноруючого принцип глибокого національного самопізнання та самосвідомості, ілюструють неспроможність її об'єктивно висвітлити життя та творчість видатного історика.

Сам же М. Грушевський, не пориваючи з попередньою традицією, що склалася в українській історіографії, найбільш послідовно й аргументовано, стоячи на ґрунті національно-державницької ідеології і використовуючи пануючі прогресивні методи історичного пізнання, вперше у вітчизняній науці подає цілісний багаторівневий образ минулого українського народу, як закономірний еволюційний процес. У своїй науковій практиці, поступово еволюціонував від народництва через неонародництво до національно-державницького світогляду. Учений створив поліфакторну модель історії нації, підійшов до розуміння історичного прогресу як боротьби індивідуалістичних та колективістичних тенденцій розвитку людства.

Історіософія М. Грушевського як теоретична підвалина національної ідеї вбирає в себе, поруч з іншими, три чинники: націю, інтелігенцію та державу, і є синтезом просвітницько-романтичних, соціологічно-позитивістських та неонаціональних ідей. Національна ідея у нього є результатом соціальної творчості етносу і відіграє роль соціального фактору. Її розуміння М. Грушевський втілює в органічній концепції, проводячи суцільну лінію в українській історіографії, слідує за її безперервним і тривалим розвитком як суб'єкта в історичному матеріалі [8, с. 27].

У методології історичного досвіду М. Грушевський є позитивістом, засновником національно-державницького напрямку, що виріс і затвердився протягом 1894-1904 рр. Вважається, що досить безпідставними є спроби істориків 1920-30-х рр. і деяких сучасних науковців відкинути М. Грушевського назад до народницької антидержавницької історичної науки. Проголошений у 20-30-і роки ХХ ст. напрям, близький до консерватизму, є лише новим відгалуженням від національно-державницького напрямку. Таке розуміння історіографічного процесу знімає напругу в його перехідній фазі від неонародництва до державництва і відкриває шлях до яснішого розуміння еволюційності та органічності трансформації одного напрямку в інший.

В останні роки помітно зріс інтерес до окремих галузей грушевськознавства, зокрема археографічної діяльності вченого [4]. У цьому році О. Владига захистила кандидатську дисертацію, присвячену археографічній діяльності вченого.

Щодо перспектив грушевськознавства, то, на наш погляд, існує необхідність у підготовці кількатоми "Біографічної хроніки життя і діяльності М. С. Грушевського" та на її підставі фундаментальної біографії, а також популярних нарисів, низки публіцистичних видань, особливо воєнної доби і революційних змагань українського народу 1917-1921 рр., що безумовно зацікавить сучасну молодь і особливо бійців Антитерористичної операції на Донбасі і Луганщині, які черговий раз виборюють державність вже новітньої України.

Отже, історична спадщина М. Грушевського дає уявлення не тільки про її змістовність, теоретичну гнучкість наукового підходу, безперечно новаторство вченого й має не лише стимулювати до наслідування, але й враховувати творчий досвід лідера української історіографії. Сучасна історична думка провідних грушевськознавців сягає до необхідності комплексного та глибокого дослідження головних теоретичних, концептуальних положень праць вченого, еволюції ідейних поглядів, громадсько-політичної, партійної діяльності

визначення справжнього місця і ролі М. С. Грушевського в революційних змаганнях, перебування в еміграції 1918-1924 рр. та ін.

1. Багалій Д. Академік М. Грушевський і його місце в українській історіографії // Червоний шлях / Д. Багалій. – 1927. – № 1. – С. 160-217, 183-184.
2. Винар Л. Михайло Грушевський: Історик і будівничий нації (Статті і матеріали) / Л. Винар. – К., 1995. – 304 с.
3. Винар Л. Вступ до науки грушевськознавства / Л. Винар // Український Історик. – 1996. – Ч. 1-4. – С. 17-78.
4. Гирич І. Б. Архів М. Грушевського як джерело для вивчення діяльності визначних постатей українського руху (М. Грушевський, С. Єфремов, В. Липинський, М. Василенко): Дис... канд. іст. наук / І. Б. Гирич. – К., 1995. – 185 с.
5. Гоцуляк В. Гортаючи сторінки... Думки про "Історію України-Руси" М. Грушевського і українську історіографію 80-х рр. XIX – початку XX ст. / В. Гоцуляк – Черкаси: Сіач, 1996. – 356 с.
6. Гоцуляк В. Історіографічна думка про М. Грушевського і українську історичну науку його доби / В. Гоцуляк. – Черкаси: Сіач, 1996. – 182 с.
7. Гоцуляк В. В. "Історія України-Руси М. С. Грушевського: історіографія": навчальний посібник для студентів / В. Гоцуляк. – Черкаси, 1997. – 156 с.
8. Гоцуляк В. В. М. Грушевський і українська історична наука (1880-ті рр. XIX – початок XX ст.): історіографія проблеми: автореф. дис... доктора. іст. наук / В. Гоцуляк. – Дніпропетровськ, 1999. – 32 с.
9. Гоцуляк В. В. М. Грушевський і українська історична наука (1880-ті рр. XIX – початок XX ст.): історіографія проблеми: дис... доктора іст. наук / В. Гоцуляк. – Черкаси, 1999. – 460 с.
10. Грушевський М. Барське староство. Історичний нарис (XV-XVIII ст.) / М. Грушевський. – Львів, 1996. – 601 с.
11. Грушевський М. С. Твори: 50 т. / редкол.: П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін.; головн. ред. П. Сохань. – Львів: Світ 2002. – Т. 7: Серія "Історичні студії та розвідки" (1000-1906). – 2005. – 792 с.
12. Грушевський М. С. Твори: 50 т. / редкол.: П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін.; головн. ред. П. Сохань. – Львів: Світ 2002. – Т. 8: Серія "Історичні студії та розвідки" (1906-1916). – 2007. – 776 с.
13. Грушевський М. С. Твори: 50 т. / редкол.: П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін.; головн. ред. П. Сохань. – Львів: Світ 2002. – Т. 15: Серія "Рецензії та огляди": (1898-1904) / упоряд. В. Шульга, В. Тельвяк. – 2012. – 576 с.
14. Масненко В. В. Історична думка та націотворення в Україні (кінець XIX – перша третина XX ст.) / В. В. Масненко. – Київ-Черкаси: Відлуння-Плюс, 2001. – 440 с.
15. Пиріг Р. Я. Життя і діяльність М. С. Грушевського у контексті ідеологічної боротьби в країні (1920-1930-ті рр.): дис... доктора. іст. наук / Р. Я. Пиріг. – К., 1994. – 353 с.
16. Тельвяк В. В. Внесок "Українського історика" в дослідження історико-теоретичної спадщини М. С. Грушевського // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія історія / В. В. Тельвяк. – К.: Видавничий центр "Київський університет", 2000. – Випуск 50. – С. 4-8.
17. Тельвяк В. В. Історико-теоретичні дослідження в грушевськознавстві (90-ті рр. XX ст.) // Проблеми гуманітарних наук: наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка / В. В. Тельвяк. – Дрогобич: Вимір, 2000. – Випуск 5. – С. 163-174.
18. Тельвяк В. В. Вивчення історико-теоретичної спадщини Михайла Грушевського в історіографії української діаспори (1939-1990) / В. В. Тельвяк // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів: ЛНУ ім. Ів. Франка, 2000. – Вип. 35-36. – С. 254-266.

19. Тельвяк В. В. Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів М. С. Грушевського (кінець XIX – початок XX століття): автореф. дис... канд. іст. наук. / В. В. Тельвяк. – Львів, 2001. – 19 с.
20. Тельвяк В. Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець XIX – 30-ті роки XX століття) / В. Тельвяк. – Київ-Дрогобич: Вимір, 2008. – 494 с.

Hotsuliak V.V.
Cherkasy

*M. S. Hrushevsky Is an Outstanding Historian of Ukrainian Historical Science:
Historiographic Aspect*

The article analyses the current scientific literature devoted to the study of life on the scientific activity of the distinguished historian of Ukraine M. S. Hrushevsky. The main achievements in studying of problem is characterized and identified issues that require further scientific understanding.

Key words: M. S. Hrushevsky, Grushevskyhood, Soviet Diaspora, modern historiography, historiosophy, methodology, national idea.

УДК 947.7

В. С. Лозовий
м. Київ

**БАЧЕННЯ М. ГРУШЕВСЬКИМ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ
ЗАСАД УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В ДОБУ
ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ 1917-1918 РР.**

Стаття присвячена з'ясуванню поглядів М. Грушевського на процеси державного будівництва в Україні в революційну добу 1917-1918 рр., зокрема суспільно-політичних засад державотворення. Висвітлюються та аналізуються засади формування органів влади, показано детермінованість державотворчих процесів та форм національної державності соціальною структурою українського народу.

Ключові слова: М. Грушевський, соціальна база, селянство, органи влади, національно-територіальна автономія, самостійність, соціалістичні погляди, аграрне питання.

Із здобуттям Україною суверенітету, в умовах докорінних змін в історичній науці стають важливими дослідження ідеологічних напрацювань та політичної діяльності видатних представників українського національно-визвольного руху доби визвольних змагань 1917-1921 рр. Значна роль М. Грушевського в історії революції привернула до нього увагу багатьох науковців. Історіографія державотворчої діяльності М. Грушевського маючи в своєму доробку ґрунтовні дослідження, разом з цим не позбулася лакун, однією з яких є всебічне відтворення його суспільно-політичних поглядів.

Мета статті полягає в тому, щоб висвітлити погляди М. Грушевського на процеси державного будівництва, проаналізувати засади формування органів влади, показати детермінованість державотворчих процесів та форм національної державності соціальною структурою українського народу.